

SZIGETHY GÁBOR

Lapszemle XVII.

kortársalgó

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

Egy korabeli, korombéli, átlagosan művelt, jóérezsű patrióta magyar polgár szemével és lelkével próbálom sorról sorra böngészve végigolvasni a Szabadság 1940. április 5-én megjelent számát.

1939. szeptember 1. óta háború van Európában. Hitler állig fölfegyverzett hadserege lerohanta Lengyelországot, szeptember 3-án Anglia és Franciaország hadat üzent Németországnak, a szovjetek szeptemberben a lengyelekre, novemberben a finnekre támadtak. 1940. április 5-én az újságot lapozgatva, még nem tudhatja a magyar polgár, hogy aznap este megalakul Berlinben a Magyar–Német Társaság, s ha ez a társaság Berlinben alakul meg...

Forr a világ bús tengere...

„Az egész világ minden idegszála meg van most feszítve, és várja: mit hoz az a jóslatokkal terhes néhány hét, ami előttünk áll! Mindenünnen azt rebesgetik a szakemberek és nyomukban a tömegek is, hogy a világ sorsa most fog eldőlni a legközelebbi hetek vagy hónapok során...”

Vastag betűs, első oldalas újságcím: *Ha Roosevelt marad, s ha Roosevelt megy...*

Mi történik akkor, ha Rooseveltet választják újra az Amerikai Egyesült Államok elnökének? Mi lesz, ha ősszel új, másként gondolkodó elnököt „találnak” maguknak az amerikaiak? A tengeren túl már megkezdődött a sorsdöntő elnökválasztási kampány. 1940. április 5-én megválaszolhatatlan kérdés, amely minden amerikait, szegényeket és gazdagokat, nyomorultakat és boldog életűeket egyaránt foglalkoztat: jobb óvatosan kimaradni az európaiak háborújából, vagy haszon reményében érdemes kockáztatni és beavatkozni? Itt is, ott is tudják: „a világszínhjáték gigantikus méretei olyanok, hogy ha valaki »páholyan« is van – az sem tudhat ott sokáig nyugodtan ülni...”

Mi magyarok meg éppenséggel nem ülünk biztonságos páholyan a „német és a szláv tenger között”. Nekünk itt, a Kárpát-medencében arra kell törekedni, hogy „egyik hatalmi csoport se tudjon itt afféle »behálózó« propagandát folytatni”. Kormány megbízatással április 2-án Eckhardt Tibor, a Független Kisgazdapárt parlamenti képviselőcsoportjának elnöke az Amerikai Egyesült Államokba utazott Magyarország „egyensúlyozó történelmi, gaz-

dasági és politikai szerepét” előadások sorozatában hangsúlyozni, tudatosítani a nyugati világban.

Csak hát az a „behálózó” idegen propaganda...

Mit nem beszél az a német,

Az istennyila ütné meg!

Lelkesen tapsol a párizsi Comedie-Française vendéjátékának 1940. március 11-én a Vígszínház közönsége Budapesten. A nézők némelyikének otthonában a náci megszállás elől hazánkba menekült lengyelek várják az idők jobbra fordulását.

Hungária még semleges országocská Európa közepén.

1940. április 9-én a német hadsereg megtámadja Dániát és Norvégiát. A náci (nyilas) és a bolsevik (kommunista) erkölcsstelen politikai agyrém-től egyaránt undorral távolságot tartó Bajcsy-Zsilinszky Endre és köre politikai nézeteit vállaló, valló hetilapot olvasó magyar polgár április 5-én talán elképzelni sem tudja (nem akarja, nem meri!), hogy egész Európa és hazánk is *belesodródhat* a háborúba. A Szabadság is azzal nyugtatja olvasóit, hogy „a mostani háború sebesültjeinek és halottainak száma sokkal kevesebb lesz, mint a világháborúban volt...” A *nagyháború* negyedszázad múltán a köznyelvben már *világháború*, a 2. világháború 1940. április 5-én hazánkban még csak *háború*.

„A háború előbb vagy utóbb véget ér...” – reméli az újságíró, de szorongva megfogalmazza az időszerű kérdést: *Mikor lesz béke?* A francia F. asszony, a *jóslások fejedelmasszonya* szerint a háború negy-százhusz napig fog tartani, tehát már ez az idő tájt majdnem a felén túl vagyunk. Mások, csillagjósok, sámánok, jövőbe látók mást gondolnak. „Összesen 28 jövendőmondó és csillagász jósolta azt, hogy ebben az évben nem kötnek békét, ellenben 48 jövendőmondó szerint ez év végéig sikerül megkötni a békét, amelynek időpontja az egyik jóslat szerint október 8.”

Azt 1940. április 5-én senki nem látta, senki nem jósolta, hogy október 8-án a német hadsereg bevonul Romániába.

Péntek reggel, április 5-én a magyar polgár kávéját kavargatta, s bele-belepillantva kedvelt hetilapjába, azon töprenghetett, vajon a nyitás napján, április 26-án látogasson-e ki az immár húszeszen-

dős Budapesti Nemzetközi Vásárra, vagy inkább később, valamely békés, napfényes hétköznapon. A kínálat igencsak csábító, hisz ott lesz „Olaszország, Jugoszlávia, Törökország, Svájc, Szlovákia és Brazília külön pavilonnal”.

Sejthette-e egy korabeli, korombeli, átlagosan művelt, jóérzésű patrióta magyar polgár 1940. április 5-én, hogy a semleges Olaszország június 10-én hadat üzen Angliának és Franciaországnak? Szerette a paradicsomos spagettit, a hófehér, zamatos mozzarellát, az illatos-aromás olasz borokat, kíváncsi volt a messzi déli Brazíliára, a híres svájci csokoládéra, az igazi szlovák sztrapacskára... Április utolsó napjaiban családjával együtt kilátogatott a Budapesti Nemzetközi Vásárra.

Hol a boldogság mostanában?

A hetilap negyedik oldalán jóhíszemű, gyermeken bugyuta versike. „Békegalamb! London, Párizs, / Berlin fölé – odaszállj! / Dobb le te is, olvasásuk el: / Mit mond a röpcédulád; / Jézus képe legyen rajta / És mellette olajág; / Bibliával, Szentírással / Apostolként agitálj; / Békegalamb! London, Párizs, / Berlin fölé – odaszállj!”

A losonci Mihalik János önképzőköri poéta imádkozott így.

Szó mi szó, e zöngeményt nem Petőfi Sándor, nem Berzsenyi Dániel írta... de ha 1940 tavaszán nyarán London, Párizs és Berlin így vagy úgy, de békét kötne... Álom? Majd csak lesz valahogy... Hazánkban béke van. Igaz, január 30-án a földműve-

lésügyi miniszter elrendelte a „népkenyér” készítését (erősen korpatartalmú fekete kenyér), április 6-án közlésezik a 2520/1940. számú kormányrendeletet a cukor- és zsírjegy bevezetéséről, de április 30-án a Magyar Állami Operaházban díszelőadásra ünneplik Lehár Ferenc hetvenedik születésnapját, műsor: *A mosoly országa*. Békeszerető, művészetpártoló magyar embernek ott a helye!

A korabeli, korombeli patrióta magyar polgár – kezében a Serényi Gusztáv szerkesztette Szabadság – továbblapoz. „A magyarság jól felfogott érdeke azt kívánja, hogy az ádáz és egyre jobban elfajuló hatalmi vetélkedésbe *ne ártsuk* be magunkat, részint azért, mert mindkét *küzdő fél* azt hiszi, hogy az »övé az igazság«, másrészt mert nem lehet tudni, ki fog győzni, és az *milyen hatással lehet majd Kelet-Európa újjászervezésénél?...*”

A birtokomban lévő, foszladozó újságpéldányt a posta 1940. április 5-én kézbesítette *Nagyságos Somló Sári úrhölgynek, szobrászművésznek* Kerepesre.

Miként került e hírlap hozzám: rejtély.

Boldog lennék, ha tudnám: a nagy kort megért művésznő (Arad, 1886. március – Kerepes, 1970. március) mire gondolt, miben hitt, miben reménykedett aznap s évtizedekig őrizgetve a régi, szakadozott, megsárgult újságpéldányt kerepesi otthonában; mire gondolt, miben hitt, miben reménykedett később? 1945-ben? 1949-ben? 1956-ban?

...két tenger között...

L. SIMON LÁSZLÓ

Ady 100

L. SIMON LÁSZLÓ (1972) Agárd

Két hete az íróasztalom mellé a padlóra helyeztem Ady bronzba öntött halotti maszkját. Nézegetem, kerülgetem, mint egy földre kiterített halottat. Éjszakánként a vaskályha pislákoló fénye mellett kibotorkálók a mosdóba, elmegyek a szőnyegen nyugvó test mellett, rá nem taposok, át sem lépek rajta, óvatosan és tisztelettel kerülöm meg, akár a vadász a frissen elejtett nagyvadat. Kísérteties mindez: „Remegve, bújva, lesve, lopva / Nézni egy idegen halottra.”

Együtt van velem Ady hullája. Ady hullája? Micsoda szó ez, pedig így írta Móricz is: „A betegszoba mély csönddel csap rám, sötétből a világosba lépek, mégis megdöbbenés.

Emberek állanak, megdöbbenve néznek, fakó emberek, hosszú sovány arc hajlik felém, szólalni nem mer. Fehér hölgy rajzol az ablakban, odanézek, ahova ő néz, s a szívembe ült a valóság, hiszen tudtam, de mégis, ez iszonyú, Ady hullája.

Elhangzott 2019. január 27-én a Nemzeti Sírkertben, az Ady Endre halálának 100. évfordulóján rendezett állami megemlékezésen.